

Recente roofvogelliteratuur

Rob G. Bijlsma

Booms T.L. 2012. Banded Alaskan Gyrfalcon discovered in Arabian falconry. J. Raptor Res. 46: 226-227.

Op basis van digitale foto's en (kleur)ringen kon een in Alaska (Yukon) geboren Giervalk op het Arabische Schiereiland worden getraceerd. Van deze Amerikaanse Giervalken is bekend dat een deel in Kamchatka (Rusland) overwintert. Illegale roof van Giervalken in Rusland, inclusief Kamchatka, is uitgebreid beschreven, maar deze waarneming geeft aan dat op die manier ook Noord-Amerikaanse valken uit het wild worden geroofd en hun weg vinden naar de oliepaters in het Nabije Oosten. (travis.booms@alaska.gov).

Buij R. 2012. Pallid Harrier *Circus macrourus* bird hunting behaviour and capture success in northern Cameroon. Ostrich 83: 27-32.

Steppekiekendieven in Noord-Kameroen leken op basis van braakbalanalyses vooral insecten (sprinkhanen) te eten, met daarnaast kleine knaagdieren. Ze zijn echter meer mans. Bij drinkplaatsen van quelea's (wevers die in grote groepen opereren) bleken de kiekeken diverse strategieën succesvol toe te passen om vogelprooi te bemachtigen: vanuit dekking toeslaan, snel toeschieten onder gebruikmaking van contouren in het terrein, openlijke aanval met versnelling en stootduikjes. Afhankelijk van de techniek was 5-30% van de pogingen succesvol. Verreweg de meeste succesvolle vangsten vonden plaats nabij water, een habitat dat in de Sahel heel schaars is. Het laat zien dat Steppekieken, in dit geval vooral mannetjes, gunstige foerageeromstandigheden onderkennen en benutten. (ralph.buij@gmail.com).

Demerdzhiev D., Horváth M., Kovács A., Stoychev S. & Karyakin I. 2011. Status and population trend of the Eastern Imperial Eagle (*Aquila heliaca*) in Europe in the period 2000-2010. Acta zool. Bulg., Suppl. 3: 5-14.

De Europese populatie Keizerarend wordt geschat op 1800-2200 paren, daarvan 177-192 in Centraal Europa en 76-132 in ZO-Europa (waar de soort algemener bleek in Thracië – Bulgarije + Europees Turkije - dan gedacht, maar afneemt in Griekenland, Servië en Macedonië). De kern van de verspreiding ligt in Europees Rusland en Kazachstan, waar de soort als stabiel wordt aangemerkt. Daar moet aan worden toegevoegd dat in beide landen 30-90% van het potentiële broedgebied nog nooit is onderzocht. (d_demerdzhiev@abv.bg).

Dixon A. 2012. International policy in relation to Saker conservation: a review of developments over the last decade. Falco 39: 12-15.

Het openbreken van de Sovjet-Unie heeft tot een uitverkoop van natuur geleid in het voormalige wereldrijk. Voeg daarbij de door geld en mythes gevoede valkenzucht in het Midden-Oosten en het probleem is duidelijk: roof op wereldschaal, maar vooral op plekken waar naleving van eventuele wetten wordt bemoeilijkt door corruptie en een gebrekkig politieapparaat. In dit incomplete overzicht wordt ingegaan op relevante spelregels in Eurazië, waaronder CITES, CMS en IUCN Red List. Met

deze internationale regels wordt getracht de handel in – onder veel meer – Sakers te reguleren (dat heet: sustainable harvest, ofwel zodanig oogsten dat de populatie niet in gevaar komt), en de status van vogels in te schatten (gevaar lopend, of niet). Dat is allemaal belangrijk, maar of het effectief is, is wat anders. We gaan het zien!

Duquet M. & Nadal R. 2012. La capture de chauves-souris par des rapaces diurnes en France: essai de synthèse. Ornithos 19: 184-195.

In dit overzichtsartikel zetten de auteurs de Franse dagroofvogels op rij waarvan bekend is dat ze vleermuizen hebben gevangen: Boomvalk (38% van alle door roofvogels gevangen vleermuizen), Slechtvalk (29%), Torenvalk (20%), Eleonora's Valk en Sperwer (11%). De frequentst genoemde vleermuizen waren *Nyctalus*-soorten (meest Rosse Vleermuis), *Pipistrellus*-soorten (als Dwergvleermuis) en Laatvlieger. Uitgezet in de tijd blijkt de frequentie waarmee vleermuizen worden gevangen toe te nemen van februari tot oktober-november (dat laatste overeenkomend met de trektijd van veel soorten vleermuizen). (ornithos@lpo.fr).

Gundersen V. & Kraabøl M. 2012. A review of historical management arguments for Northern Goshawk *Accipiter gentilis* proposed by Norwegian hunters, scientist and conservationists. Ornis Norvegica 35: 1-15.

Als overall elders is de Havik het zwarte schaap bij uitstek, niet alleen bij jagers maar – in het verleden – net zo goed bij biologen of wat zich daarvoor uitgaf. In Noorwegen is dat niet anders. In dit stuk wordt de houding ten opzichte van Haviken geschilderd tussen 1845 en 1971, dat laatste jaar het keerpunt want vanaf dat moment was de Havik een beschermde soort. Tussen 1868 en 1932 was een van overheidswege geïnitieerd premiesysteem actief, op grond waarvan jaarlijks 4500 Haviken werden gedood. Ongeveer 30% van Noorwegen is geschikt als broedgebied voor Haviken (100.000 km²), en in dat gebied werden jaarlijks 4-5 Haviken per 100 km² gedood. Toch was toentertijd de dichtheid hoger dan tegenwoordig (terwijl de soort nu beschermd is) het geval is. De motieven waarmee die destructie in het verleden werd goedgepraat, waren ingegeven door eigenbelang (wat toentertijd tevens doorging voor wetenschap) en gecultiveerde domheid, niet door kennis van de ecologie van prooien en predatoren. De Noorse jachtorganisatie NHA deed daar nog een schepje bovenop door – bovenop de overheidspremie – ook zelf een premie uit te keren voor elke gedode Havik, dat alles vergezeld met nonsenspraatjes over de enorme schade die Haviken aanrichtten. Geen wonder dat de decennialange desinformatie door jagers tot op de dag van vandaag is terug te vinden in de attitude van jagers ten opzichte van Haviken (en andere predatoren). De Noorse jagersclub heeft nooit officieel afstand gedaan van hun eerder uitgevente onzin over Haviken (sterker: nog in 2003 zeiden ze officieel dat de Havik een aantrekkelijke jachtsoort was, en dat de soort een concurrent van de jager was). Ondertussen begonnen echte studies naar Haviken van de grond te komen, waaronder die van Yngvar Hagen (zijn boek *Rovfuglene og viltpleien* is een klassieker, en zorgde in 1952 voor een levendige discussie over de rol van roofvogels in het wild; in 1989 verscheen een heruitgave). Gebaseerd op grote prooiverzamelingen was één van zijn bevindingen dat Haviken een heel wat breder prooispectrum bejagen dan alleen hazen en hoenders. Moeilijk voor te stellen dat deze uitslag toentertijd überhaupt onderwerp van discussie was; het geeft maar weer aan dat jagers vaak praatjesmakers en slechte, bevooroordeelde

waarnemers zijn. Vanaf 1971, toen Haviken bescherming kregen, begon een hausse in havikenonderzoek. Jaarlijks verschenen er 1-8 wetenschappelijke artikelen over de ecologie en demografie van Noorse haviken. Dit werd deels ingegeven door de precare toestand van Haviken (op de Rode Lijst als 'bijna-bedreigd', niet zozeer als gevolg van jacht en vervolging maar door landschappelijke veranderingen die nadelig uitwerkten op het prooiaanbod). Dat deze kennis niet doorsijpelt in jagerskringen, is niet verrassend. Interessanter is het dat de wetgeving is aangepast, en dat Haviken tegenwoordig volledige bescherming genieten. De rede wint het van de domheid. Zie ook bespreking van Pohja-Mykrä *et al.* in De Takkeling 20: 188, over hetzelfde fenomeen in Finland. (morten.kraabol@nina.no).

Haak B.A. & Buchanan J.B. 2012. Bathing and drinking behavior of wintering Merlins. J. Raptor Res. 46: 224-226.

Vier gevallen van wassen en drinken door Smellekens in Noord-Amerika. Soms lang wachten alvorens het water in te lopen (bijna 2 uur). Geen gevallen van stofbaden. (haaks@msn.com).

Kassara C., Fric J., Gschweng M. & Sfenthourakis S. 2012. Complementing the puzzle of Eleonora's Falcon (*Falco eleonora*) migration: new evidence from an eastern colony in the Aegean Sea. J. Ornithol. 153: 839-848.

Twee volwassen en twee juveniele Eleonora's Valken werden met satellietzenders gevolgd op trek van hun broedplaats in de Aegeïsche Zee naar het overwinteringsgebied op Madagascar. Eén adult leek via het Suezkanaal en (deels) de Rode Zee te vliegen, de andere drie hielden een meer westelijke koers aan en trokken door centraal Egypte en dwars door Soedan. Beide juvenielen zwenkten verder uit naar het westen, waarbij ze uiteindelijk in het oostelijke deel van de Centraal Afrikaanse Republiek uitkwamen. Vandaar koersten ze in een vrijwel rechte lijn via de rand van het tropisch regenwoud naar het overwinteringsgebied. Beide adulten hielden daarbij vergeleken een strakkere koers aan, die resulteerde in een trekweg in het najaar die 2000-5000 km korter was dan die van de juvenielen. De trekduur was echter niet altijd navenant korter, omdat één adulte vogel er 24 dagen over deed (de juvenielen resp. 26 en 22 dagen); de andere adult was wél een snelle rakker (maar 15 dagen). De valken bleven gemiddeld 146 dagen op Madagaskar rondhangen, vooral in het noordelijke deel (5700-33.400 km² grote activiteitsgebieden, waarbinnen de overgrote meerderheid van de GPS-posities viel). De terugweg is niet van alle vier de vogels goed bekend door zenderproblemen. Twee adulte en één juveniele vogel begonnen vrijwel gelijk aan de voorjaarstrek, namelijk tussen 12 en 15 april; de vierde – een juveniel – begon pas op 6 mei. De oude knakkers waren niet alleen veel sneller (13-14 dagen voor de terugreis), maar legden ook een veel kortere afstand af (4900-6740 km) dan de juveniel (33 dagen, 11.800 km).

Limiñana R. *et al.* 2012. Philopatry and natal dispersal of Montagu's harriers (*Circus pygargus*) breeding in Spain: a review of existing data. Eur. J. Wildl. Res. 58: 549-555.

In Spanje zijn op grote schaal jonge Grauwe Kiekendieven van vleugelmerken voorzien, van Huesca in het noorden tot Extremadura in het zuidwesten. Van de in totaal 1662 gemerkte vogels werd gemiddeld 7.0 % later als broedvogel teruggezien (9.0% voor vrouwen, 4.8% voor mannen). De mediane afstand voor waarnemingen

in later jaren van broedende vrouwen lag op 5.7 km van de geboorteplaats, die voor mannen op 1.7 km. Gezien echter de lage terugmeldkans moet het overgrote deel van de vogels zich op grotere afstanden dan 10 km van de geboorteplaats hebben gevestigd als broedvogel. Daarmee is de Grauwe Kiekendief een soort met een geringe trouw aan de geboorteplaats, zelfs indien rekening houdend met forse verschillen tussen gebieden waar het de inzet betrof waarmee werd gepoogd gemerkte vogels op te sporen. De conclusie luidt dat kleinschalige merkprogramma's zonder een grootschalige inzet voor het aflezen zinloos is om trouw aan de geboorteplaats te scoren of natale dispersie te becijferen. (ruben.lm@gmail.com).

Margalida A., Oro D., Cortés-Avizanda A., Heredia R. & Donázar J.A. 2012. Misleading population estimates: biases and consistency of visual surveys and matrix modelling in the endangered Bearded Vulture. PLoS One 6(10), e26784.

Hoe betrouwbaar zijn visuele waarnemingen bij het schatten van de populatieomvang van een schaarse vogelsoort in moeilijk toegankelijk terrein, in dit geval Lammergieren in de Pyreneeën (populatie op 145 paren geschat). En hoe goed is de populatieopbouw te monitoren als je uitgaat van waarnemingen op voerplaatsen? De auteurs gebruikten een matrixmodel om uit te rekenen wat de leeftijdsopbouw zou moeten zijn. Daarbij gaan ze uit van een aantal vooronderstellingen en kennis op basis van gemerkte individuen. Ze komen tot de conclusie dat de gewone tellingen het aantal vogels jonger dan twee jaar overschat, maar dat het aantal subadulte en adulte Lammergieren wordt onderschat. Hoe goed bedoeld misschien ook, en wie weet hebben ze zelfs gelijk, dit soort exercities blijft afhankelijk van wat je erin stopt. Dan kun je wel geloven dat jouw resultaten beter zijn dan die van de tellers in het veld, maar hoe toets je dat? Belangrijk punt is wel: dat geldt ook voor de tellers. Wat zie je eigenlijk, en wat zie je niet (waar deze studie over gaat). In een notendop het probleem van elke telling. Misschien dat we, althans voor dit soort lastig te tellen soorten, daadwerkelijk veldwerk moeten combineren met slim modelleren en slimmer veldwerk (bijvoorbeeld betere individuele herkenning van vogels, waardoor dubbelstellingen worden uitgesloten)? (antoni.margalida@iee.unibe.ch).

Meyburg B.-U., Meyburg C. & Pierrat P. 2012. Steppe Eagle migration strategies – revealed by satellite telemetry. British Birds 105: 506-519.

Tussen 1992 en 1996 werden 15 Steppearenden in Saoedi-Arabië en eentje in Zuid-Afrika gevangen en gesatellietzenderd. De adulten broedden in Zuid-Rusland en in Kazachstan, waar ze eind maart of begin april arriveerden. Onvolwassen arenden deden er veel langer over; pas half mei verschenen die in het broedgebied, vooral omdat ze veel langer in hun winterverblijven bleven hangen (tot wel zes maanden). Een adult mannetje dat een complete cyclus kon worden gevolgd, vertoefde 153 dagen in zijn broedgebied in Kazachstan, was 98 dagen op trek (45 in voorjaar, 53 in najaar) en 115 dagen in zijn wintergebied in Ethiopië. De overwinteringsgebieden strekten zich uit van Saoedi-Arabië tot Botswana. Hoe de verdeling precies over Afrika is, werd niet duidelijk. Mogelijk gaan er maar weinig door naar zuidelijk Afrika en blijven de meeste in Oost-Afrika hangen. De vogels in Saoedi-Arabië profiteren van het grote (en toenemende) voedselaanbod aldaar, namelijk sterk toenemende aantallen vee. (BUMeyburg@aol.com).

Michev T.M., Profirov L.A., Karaivanov N.P. & Michev B.T. 2012. Migration of soaring birds over Bulgaria. Acta Zoologica Bulgarica 64: 33-41.

Tussen 2004 en 2011 werd er op 35 locaties in Bulgarije trek van – voornamelijk – roofvogels geteld op 7297 dagen (59% in de herfst). Het aantal trekkers wordt geschat op 922.000 in de herfst, en 734.000 in het voorjaar. De trekintensiteit neemt toe van west naar oost, niet zo gek omdat de oostzijde van Bulgarije aan de Zwarte Zee grenst waarlangs de trek wordt gestuwd (plus dat er daar veel intensiever wordt geteld dan meer landinwaarts). De planning van windmolenparken, waarvoor deze studie een handvat moet bieden, is dus niet zo eenvoudig. (tanyo@abv.bg).

Tzortzakaki O., Simaiakis S. & Xirouchakis S. 2012. Abundance of common buzzards (*Buteo buteo*) in olive monocultures in the island of Crete. Journal of Biological Research 17: 44-50.

In zuidelijk Kreta, in een gebied met olijfbomgaarden in het Mesara basin (112 km²), bereikte de Buizerd een broeddichtheid van 5.7 paren per 100 km². De winterdichtheid, zoals bepaald met behulp van wegtellingen, kwam uit op 2.5 individuen per km². De winterpiek lag in december en februari, gepaard gaande met een toestroom van immigranten. (sxirouch@uhm.uoc.gr).

Zuberogoitia I., Arroyo B., O'Donoghue B., Zabala J., Martínez J.A., Martínez J.E. & Murphy S.G. 2012. Standing out from the crowd: are patagial tags a potential predator attraction for harriers (*Circus* spp.)? J. Ornithol. 153: 985-989.

In drie jaar tijd (2007-09) werden er in Frankrijk een kleine 5000 Grauwe Kiekendieven van een opvallend vleugelmerk voorzien (naar schatting 8-15% van de Franse populatie). Daarmee zouden dispersie, overleving en trek in kaart kunnen worden gebracht. Tegelijkertijd werden bij Slechtvalken in Noord-Spanje prooien verzameld, voorafgaande, tijdens en na het merken van de kiekjes. Dat leverde tussen 1997 en 2011 3127 prooien van 132 vogelsoorten op. De eerste geslagen Grauwe Kiekendief werd daar in 2009 gevonden, een vogel uitgerust met oranje vleugelflappen. Het jaar daarop, bij hetzelfde slechtvalkennest, werden er acht gevonden, daarvan eentje met oranje vleugelmerken, en in 2011 nog eens acht (eentje met blauwe flappen). Dit moeten allemaal migranten zijn geweest, want er broeden geen Grauwe Kieken op minder dan 40 km van de onderzochte slechtvalkpopulatie in Noord-Spanje. De toename van Grauwe Kiek als prooi van Slechtvalken viel niet samen met een toename van de kiekendievenpopulatie, wel met de start van het vleugelmerkprogramma. Of een en ander met elkaar te maken heeft, is twijfelachtig, al suggereren de auteurs – op grond van de hogere frequentie van gevleugelmerkte kiekken als slechtvalkenprooi dan aanwezig in de populatie – dat er een verband is (of kan zijn) met het aanbrengen van vleugelmerken. Het is zaak dit goed in de peiling te houden, door bijvoorbeeld de overleving van gevleugelmerkte kiekken te vergelijken met die van ongemerkte. Dat de kennis opgedaan met gevleugelmerkte kiekendieven ten goede komt aan de bescherming van die kiekjes, en dat dat kan opwegen tegen eventuele nadelige effecten van de vleugelmerken, is een redenering in de trant van 'de wens is de vader der gedachte'. Terecht stellen de auteurs dat goede bescherming gebaseerd moet zijn op goed onderzoek, en dat onderzoek met nadelige bijeffecten op de vogels niet als goed onderzoek kan worden betiteld. (Zuberogoitia@icarus.es).